

TARTU ÜLIKOOL
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT
EESTI KEELE (VÕÕRKEELENA) OSAKOND

Inna Hango

KEELEKASUTUS EESTI MITMEKEELSES TÖÖKESKKONNAS

Bakalaureusetöö

Juhendaja professor Birute Klaas-Lang

Tartu 2016

Sisukord

1. SISSEJUHATUS	3
1.1. Bakalaureusetöö taust ja teema aktuaalsus	3
1.2. Uurimise eesmärk ja uurimisküsimused, materjal ja meetod	4
2. MITMEKULTUURILISUS JA MITMEKEELSUS EESTI ÜHISKONNAS	6
3. MUUKEELSUS JA HARIDUS EESTIS	10
3.1. Õpetaja töö eripära kakskeelse lapsega	12
4. LOHUSUU KAKSKEELNE KOOL	15
4.1. Lohusuu Kooli ajaloost	15
4.2. Lohusuu Kooli eesmärgid	15
5. LOHUSUU KOOLI KEELEKESKKOND: TÖÖTAJATE KEELEVALIKUD JA KOOLI VISUAALNE POOL	16
5.1. Informandid ja meetodid	16
5.2. Küsimustiku koostamise põhimõtted	17
5.3. Küsimustiku tulemused	17
5.4. Lohusuu Kooli visuaalne taust	22
5.4.1. Lohusuu kakskeelse kooli kodulehekül	22
5.4.2. Lohusuu Kooli plakatid ja stendid	26
5.4.3. Rahvusvahelised projektid. Integratsioon Lohusuu Koolis	27
KOKKUVÕTE	29
KIRJANDUS	31
Kaudviited	32
Использование языка в многоязычной трудовой среде Эстонии. Резюме	33
LISAD	35
Lisa 1: Bakalaureusetöö autori küsimustik	35
Lisa 2: Lohusuu Kooli stendid	39
Lisa 3: Näide Lohusuu Kooli ajalehest	43

1. SISSEJUHATUS

1.1. Bakalaureusetöö taust ja teema aktuaalsus

Me elame mitmekeelses keskkonnas. Päevast päeva me suhtleme erinevate inimestega ja puutume erinevate keeltega kokku. Eesti riik on multikultuurne ja mitmekeelne riik, mida tõestavad ka viimase rahvaloenduse andmed, mis näitavad, et meie riigis on eestlaste arv 69,7%, vene emakeelega inimeste arv on 25,4% ja lisaks elab Eestis veel 4,9% muid rahvusi. (Eesti Statistika 2016)

Tõnu Tender kirjutab oma doktoritöös: "Eestis oli kuni 1880. aastani valitsevaks asjaajamiskeeleks saksa keel, mida kasutati nii hariduses, kultuuris kui ka majanduses. 19. sajandi lõpul hakati saksa keele asemel õpetama, õppima ja kasutama vene keelt. Täna domineerib mõjukeelena inglise keel. Eesti ühiskond on poliitilise ja majandusliku olukorra muutumisel suhteliselt kiiresti kohanenud, võttes fookusesse uue mõjukeele." Tenderi sõnul on Eesti riigis päevakajaliseks teemaks uute printsiipide välja arendamine keeleliseks harimiseks ning mitmekeelsuse kui väärtuse arendamiseks. (Tender 2010: 10)

Minu bakalaureusetöö tegeleb mitmekeelsuse uurimisega töökeskkonnas. Uuritavaks töökeskkonnaks valisin kooli. Kool annab inimesele vajaliku keeleoskuse, kujundab maailmavaadet, aga (seda just mitmekeelne kool) annab sealjuures õpilastele ka kokkupuute mitmekeelsusega oma õpikeskkonna kaudu.

Töö on jaotatud kuueks peatükiks. Töö põhiosale eelneb sissejuhatus (mis on esimeseks peatükiks märgitud) ja järgnevad kokkuvõtte, kasutatud kirjanduse loetelu ning lisad.

Teine peatükk on pühendatud mitmekultuurilisusele ja mitmekeelsusele eesti ühiskonnas. Selles peatükis selgitatakse mõistet multikultuur. Räägitakse sellest, kes on kakskeelsed ja mitmekeelsed inimesed. Samuti selgitatakse mõistet mitmekeelsus ning kirjutatakse, miks mitmekeelsus on Eesti jaoks oluline.

Kolmandas peatükis vaadeldakse, kuidas on muukeelsus ja eesti haridus omavahel seotud. Mis keeles on võimalik muulastel Eestis haridust saada ja millisena näeb välja tänapäeval Eesti haridus.

Neljas peatükk juhatab sisse bakalaureusetöö autori uurimuse. Antud peatükis tutvustatakse uuritavat objekti ehk Lohusuu kakskeelset kooli, räägitakse selle kooli ajaloost ning tuuakse välja bakalaureusetöö eesmärgid.

Viendas peatükis uuritakse Lohusuu Kooli töökeskkonda. Vaadatakse töötajate keelevelikut ning kooli visuaalset tausta. Tutvustatakse informante ja räägitakse uurimuse tulemustest. Kõigepealt analüüsin antud kooli visuaalset tausta. Visuaalse tausta all vaatlen kooli plakateid, stende, kuulutusi ja lisaks ka kooli ajalehte. Tausta uurimiseks kasutan ka Lohusuu Kooli veebilehekülge <http://www.lohusuukool.edu.ee/>. Analüüsin veebileheküljes olevat informatsiooni. Vaatan, mis keeles on dokumendid, missugused on keelevelikud, milliseid võimalusi pakub veebilehekülg vene emakeelega külastajatele.

Kokkuvõttes esitatakse vastused sissejuhatuses tõstatatud küsimustele ning näidatakse ülevaatlilikult bakalaureusetöö olulisemad tulemused.

Leian, et mitmekeelsus koolides, eriti kakskeelsetes koolides, on aktuaalne teema nii hariduse kui ka integratsiooni kontekstis. Töö taustana tuleb arvesse võtta ka seda, et praegu toimub Eestis asuvates muukeelsetes koolides kakskeelne õpe, mis on väljakutseks nii õpilastele kui ka õpetajatele.

1.2. Uurimise eesmärk ja uurimisküsimused, materjal ja meetod

Bakalaureusetöö materjali kogusin Ida-Virumaal, Lohusuu alevikus asuvas koolis, uurides nii kooli töökeskkonda kui ka visuaalset keelelist tausta. Antud uurimuse abil üritan analüüsida mitmekeelsust Lohusuu kakskeelses koolis.

Peamised küsimused Lohusuu Kooli visuaalse tausta uurimiseks:

- Miskeelsena kool end esitleb?
- Kui palju kasutatakse vene keelt?
- Miskeelne on kooli veebilehekülg?
- Milliseid võimalusi pakub kool võõrkeelte õppimiseks?
- Millistes keeltes on stendid ja plakatid koostatud?
- Milliseid võimalusi pakub kool vene emakeelega inimestele kasutada oma emakeelt?
- Mis keeles toimuvad koolis üritused ?

- Mis keelt kasutavad kooli töötajad (õpetajad) erinevates situatsioonides?

Õpetajate keeletausta uurimiseks viisin läbi küsitluse, millest selgub õpetajate keelekasutus tööl, võttes arvesse erinevaid situatioone. Uurin, mis keeles suhtlevad omavahel Lohusuu Kooli õpetajad ja õpilased, mis keeles toimuvad Lohusuu Koolis üritused ja ekskursioonid.

Meetodina kasutan vaatlust, anketeerimist ja vastuste sisuanalüüsi.

2. MITMEKULTUURILISUS JA MITMEKEELSUS EESTI ÜHISKONNAS

Mõistet *multikultuur ehk mitmekultuurilisus* kasutatakse etniliste rühmade, religioonide, kultuuride ja meie ühiskonnas keelte paljususe kirjeldamiseks. **Multikultuur** väljendab ka eri päritolu rühmade koosseksisteerimist. Tänapäeva mitmekeelsetes riikides eksisteerivad koos eri keelelise ja kultuurilise taustaga elanikud, mis teeb need riigid (sh ka Eesti) multikultuurseks. Kui riigi eesmärgiks on immigrante oma ühiskonda integreerida, siis puudutab see suurt hulka elanike rühmi. Need rühmad erinevad oma suuruse ja tausta poolest, erineb ka nende rühmade migratsiooniajalugu. (Pajupuu 2000: 47, viidatud Küün 2006: 119–120 järgi)

Termin “mitmekeelsus” ehk “multilingualism” omab erinevaid tähendusi. Teadlased eristavad nii isiku kui ka ühiskonna mitmekeelsust ja on eri meelt, millisel tasemel peab isik üht või teist keelt oskama, et seda oleks võimalik keeleoskuseks pidada. Anastassia Zabrodskaja kirjutab omas artiklis “Keelekontakt ja kakskeelsus nüüdisaegse kontaktlingvistika poolt vaadatuna”: *“Ühiskondlik kakskeelsus on kahe keele pideva kontakteerumise tulemus, individuaalse kakskeelsuse soodsaks pinnaks on aga konkreetse kõneleja vajadus neis keeltes suhelda. Eesti keeles vastab mõlemale termin kakskeelsus.”* (Zabrodskaja 2005: 150) Samas kirjutab Tõnu Tender oma doktoritöös, et osad lingvistid on arvamusel, et kui inimene on kolm või enam keelt ära õppinud ja kasutab neid ainult võõrkeelses keskkonda sattudes, ei saa neid keeleteadmisi mitmekeelsuseks pidada (Ariste 1981: 35, viidatud Tender 2010: 25–26 järgi).

Paul Ariste kirjutab omas raamatus “Keelekontaktid”, et kakskeelsus ja mitmekeelsus kuuluvad kontaktinähtuste hulka. Kakskeelsed ja mitmekeelsed inimesed on need inimesed, kellel on harilikult üks keel tavakeelena esikohal ning seda keelt on nad harjunud tarvitama nooremas eas või see keel on kujunenud enam kõneldavaks keeleks. Tänapäeval on mitme keele oskus paljudele inimestele igapäevaseks vajaduseks. Kakskeelsuseks peetakse seda nähtust, kui üks kõneleja või inimeste grupp kasutab aktiivselt kaht keelt ja saab kahest keelest võrdselt aru. See kehtib ka kolmekeelsuse kohta. (Ariste 1981: 33–35)

Praegusel ajal peetakse kakskeelseks inimest, kes erinevates olukordades kasutab erinevaid keeli. Ühed allikad käsitlevad, et mõistel “*kakskeelsus*” puudub täpne defineerimine ja keeleteaduse järgi räägitakse kahekeelsusest ainult siis, kui kasutatakse rohkem kui kaks keelt. Teiste allikate põhjal võib väita, et kakskeelne on see inimene, kes oskab kahte keelt võrdselt. Esimese määratluse järgi

oleksid tänapäeval kakskeelsed kõik inimesed, kes koolis võõrkeeli õppinud. Teise määratluse järgi ei leiaks palju kakskeelseid inimesi. Mitme keele võrdset oskust ei esine palju, sest inimese elukogemus on eri keeltes erinev. Seega ei ole kakskeelsuse määratlemiseks kindlat definitsiooni, kuid üldiselt ollakse seisukohal, et kakskeelseks võib pidada inimest, kes oskab kahes keeles vabalt suhelda. Väga palju sõltub inimesest endast, sest kakskeelne inimene peab ennast kakskeelseks just siis, kui tal on kasutatavate keeltega mingi isiklik side, näiteks on ta omandanud keelt, elades koos seda keelt kõnelevate inimestega (vanemad või lähedased), või ta on elanud keskkonnas, kus antud keelt kasutatakse kõige rohkem. Seetõttu ei pea põhikoolis või gümnaasiumis inglise keelt õppinud eestlane ennast kakskeelseks. (Urb, "Kakskeelsus": 1–2)

Selleks, et keelekontakt toimuks, on oluline, et oleks suhtlemine eri keelt kõnelevate isikute vahel. Suhtlemise ajal võib kontakt erinevate keelte vahel olla erineva intensiivsusega. Eesti keelekeskkonna jaoks on tavapärane nii tänapäeval kui ka ajalooliselt, et ühe keele kõneleja oskab ka teist keelt ja kasutab seda suhtlemiseks. Need inimesed on kakskeelsed. Kakskeelsuse definitsioone on tänapäeval hästi palju, näiteks Elis Oksaar (1998: 72, viidatud Zabrodskaja 2005: 11–12 järgi) kirjutab mitmekeelsusest: *"Inimene on võimeline enamikus suhtlusolukordades kasutama kaht või enam keelt (dialekti) ning suudab vajaduse korral ühelt keelelt teisele üle minna"*. (Zabrodskaja 2005: 11–12)

Vabal ajal suhtlemine on ka isikuti erinev, see tähendab, et eri kultuurides suhtutakse erinevalt keeleoskuse täiuslikusesse. Eesti inimesed on harjunud parandustega, mida koolides punase värviga tehakse, seega kardavad nad eksida. On aga isikuid ja kultuure, kes ei karda eksimust ja kasutavad võõrast keelt julgelt isegi siis, kui oskavad vaid sadat sõna. Kõik on veendunud, et mitu keelt teeb inimese rikkamaks ja iga keel avab akna erinevasse maailma, võimaldab suhtlust erinevate inimestega. Räägitakse, et mida varem inimene võõrkeelt õpib, seda paremini ta selle omandab. Logopeedid on arvamusel, et viimasel ajal suureneb laste hulk, kes ei saa paljude keeltega hakkama. (Urb, "Kakskeelsus": 1–2)

Võib öelda, et praktiliselt kõik Euroopa riigid on multikultuursed, sest peale keeleliste ja etniliste eripärasuste loetakse multikultuurseks tänapäeval ka erinevaid käitumisnorme, eluviise, väärtushinnanguid ja mõtlemisviise. (Kallas 2001: 87, viidatud Küün 2006: 120 järgi)

Britt-Louise Gunnarsson kirjutab oma artiklis "Multilingualism in the Workplace", et Eurobarometer aastast 2006 näitas, et 56% Euroopas elavaid inimesi oskavad suhelda veel ühes keeles peale emakeele; 28% valdavad veel kaht võõrkeelt ja 11% eurooplastest võivad vabalt suhelda veel kolmas võõrkeeles. (Extra and Gorter 2008, viidatud Gunnarsson 2013: 173 järgi)

See tähendab, et tänapäeval peavad võõrkeeli oskama mitte ainult firmajuhid ja eliidi hulka kuulujad. Ka tehases töötajad võivad iga päev erinevate keeltega kokku puutuda ja nad peavad olema valmis suhtlema nii juhtide kui ka erineva keelelise taustaga kaastöötajatega. Autor väidab, et töötajate paindlikkus mitmekeelseks suhtluseks sõltub ka inimeste rassist, soost ja sünnikohast. (Gunnarsson 2013: 162, 168)

Eesti on ka multikultuurne riik, sest 330 258 inimest, kes Eesti riigis elavad, on vene emakeelega ja see tähendab, et meie riigis puutuvad iga päev kokku kaks erinevat kultuuri ja kaks erinevat keelt. Eesti jaoks on oluline arendada mitmekeelsust kui väärtust. Meie riigi mitmekeelne taust tuleb just sellest, et Eesti on pikka aega olnud teiste suuremate riikide koosseisus ja mitmed piirkonnad on eri ajal mitmekeelsed olnud. Näiteks: *“13. sajandil tekkis eestlastel, eriti linlastel, tihedaid kokkupuuteid alamsaksa keelega: linnades elas eestlasi ja sakslasi, kes pidid oskama üksteise keelt,”* kirjutab Tender oma töös. (Ariste 1981: 26, viidatud Tender 2010: 25 järgi) Tänapäeval valitseb Eesti riigis seos mitmekeelsuse ja parema sotsiaalmajandusliku positsiooni vahel, see tähendab, et tänases Eestis võõrkeeli oskavad pigem kõrgharidusega ning suurema sissetulekuga inimesed (Vihalemm, Masso 2005: 39, viidatud Tender 2010: 32 järgi).

Eestis on ajalooliselt moodustunud vene keelt esimese keelena kasutav kogukond ja selle paljudel liikmetel puudub piisav väljund Eesti ühiskonda. Paljud mitte-eesti noored ei leia piisavalt rakendusvõimalusi, sest just keeleline tunnus määrab suures osas võimaliku hariduse, töö- ja elukoha. Riiklikus programmis “Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000-2007” on välja toodud, miks meie riigi jaoks on tähtis **keelelis-kommunikatiivne integratsioon** (st ühise teabevälja ja eestikeelse keskkonna taastootmine kultuurilise mitmekesisuse ja vastastikuse tolerantsuse tingimustes):

1. **Haridus** – õpetajad on valmis tööks mitmekeelse ja mitmekultuurilise õpilaskonnaga. Eestis on olemas Eesti-kesksed õpikud ja õppevahendid. Muukeelsete koolide lõpetajatel ei esine keelelisi ega kultuurilisi barjääre (näiteks haridustee jätkamisel või tööle kandideerimisel).

2. **Eesti keele oskus** – mitte-eestlaste eesti keele oskuse paranemine, eesti keel on muutunud nende jaoks suhtluskeeleks. Muukeelse põhikooli lõpetajad ei pea peale koolieksamite sooritama lisaeksameid Eesti kodakondsuse taotlemiseks.

3. **Hoiakute muutumine ühiskonnas** – suhtumine "mitte-eestlased kui probleem" asendub hoiakuga "mitte-eestlased kui arengupotentsiaal". (IEÜ 2000: 16–17)

3. MUUKEELSUS JA HARIDUS EESTIS

Eestis toimib kaks eraldi seisvat keelekooslust — eesti- ja venekeelne. Meie riigi jaoks on oluline, et kodanikkond oleks piisavalt homogeenne ja selle liikmed võiks tõhusalt koos toimida. Muulastel on probleemiks eesti keele oskus, paljudel ka kodakondsuse puudumine ja just need on peamised põhjused, mis toovad kaasa konkurentsivõimetust Eesti tööturul. Oskusliku ja aktiivse keelepoliitika tagamise eest vastutab riik ja üheks regulatsiooni objektiks on haridus, mis peaks aitama kaasa muutuva ühiskonna liikmetel kujundada oma identiteeti ja suhtestada seda teistega. Haridus peaks aitama ka lahendada kultuurierinevustest tingitud konflikte ja kool kujundab õpilaste maailmapilti (Saks jt 2000, viidatud Kün 2006: 119–120 järgi)

Rääkides integratsioonist, on eesti õppekeelega kool muutumas mitmerahvuseliseks ja -kultuuriliseks, see tähendab, et eestikeelsetes õppevormides kasvab õpilaste arv, kelle emakeeleks pole eesti keel. Põhikooliastmes osales eestikeelses õppes 2009/2010 õppeaastal 5937 eesti keelest erineva emakeelega õpilast, see moodustab 6,5% kõigist eesti õppekeeles õppijatest. Võrreldes õppeaastaga 2005/2006, kui muu emakeelega õppijate arv oli 4364, on nende osatähtsus eestikeelses õppes oluliselt kasvanud. (EKA 2011-2017 : 24)

Seoses mitmekeelsuse- ja integratsiooniga on Eesti ühiskonnas erinevad arvamused. Näiteks vaadates aastal 2011 ilmunud integratsioonikava monitooringut, selgub, et paljud Eestis asuvad vene õppekeelega koolid on mures eestikeelsele õppele ülemineku pärast. Peamiseks põhjuseks just see, et paljude õpetajate arvamusel ei saa nad mitmekeelse ja -kultuurilise klassikollektiiviga hakkama, ja kõige keerulisem asi on selgitada õpilastele kultuurilisi eripärasid. (EÜIM 2011: 11)

Aruandes on esitatud järeldused ja soovitusel erinevate lõimumispoliitika siht- ja sidusrühmade lõikes:

- **Edukalt lõimunud ehk A-klaster:**

Antud rühm on kooli õppekeele osas avatum, võrreldes teiste rühmadega. See tähendab, et rühma liikmed on arvamusel, et põhi- ja kõrgharidust on vaja eesti keeles omandada. See rühm peab oluliseks hariduse kvaliteeti, mitte hariduse keelt.

- **Venekeelne patrioot (B-klaster):**

Sellesse rühma kuuluvad pigem noorte vanemad ja vanavanemad, kes mõjutavad noorte valikut kodanikuõpetuse, hoolekogude ning erinevate koostöövõimaluste kaudu.

- **Eestikeelne kriitiline (C-klaster):**

Antud rühm eelistab eestikeelset haridust (nii keskharidus kui ka kõrgharidus). Rühma ohumärgiks on Eesti riigist lahkumise soov ning nõrk kodanikuidentiteet.

- **Vähelõimunud (D-klaster):**

Antud rühma iseloomustavad väiksemad võimalused hariduslikeks valikuteks. Eelistatakse emakeelset haridust. *"Elukestva õppe kontekstis ei peaks rühma keskealise ja vanema osa koolitusvõimaluste avardamisel piirduma ainult kitsalt tööturukoolitusega, vaid tuleks mõelda ka eesti keele, Eesti kultuuri, ajaloo ja looduse tundmaõppimisele, pidades silmas seda rühma kui koolinoorte vanemate ja vanavanemate põlvkonda, kes võivad oma vähese kontakti tõttu eestlastega, usalduslikkuse puudumise, piiratud hariduslike hoiakute ja Venemaale suunatud meediaeelistungega luua negatiivset kodust vastukaalu kooli kodaniku- ja väärtuskasvatusele."* (EÜIM 2011: 11)

- **Lõimumata (E-klaster):**

Antud rühm on arvamusel, et selle liikmed ei pruugi gümnaasiumi jõuda, kuid kõrgharidust soovitakse omandada eelkõige emakeeles.

E- ja D-klastrid näitavad, et esineb vajadus venekeelse või kakskeelse kutsehariduse omandamise võimaluste järele.

- **Uusimmigrandid:**

Nõus ja valmis panema lapsed eestikeelsesse kooli ning lasteaeda, kuid nad vajavad rohkem toetust kultuuriliste erinevuste, väärtuste ja suhtlemiseripärade osas.
(EÜIM 2011: 11–12)

Uuritav Lohusuu kakskeelne kool kuulub pigem B-klastrisse, sest just vanemad otsustavad, miskeelses osas hakkab laps tulevikus õppima (eesti osas või vene osas). Kõik see sõltub vanemate päritolust ja keelelisest taustast.

Aastal 2015 ilmunud Eesti integratsiooni monitooringus on kirjas, et Eesti elanike jaoks on haridusasutuste valik tähtis, sest näiteks Eestis elavate venelaste jaoks tagab riigikeele õppimine ja keeleoskuse piisava taseme saavutamine parema konkurentsivõime tööturul ja karjäärivalikul. Haridusliku lõimumise peaeesmärgiks on muukeelsete õpilaste toetamine, et nad saaks ka edukalt osaleda eestikeelses haridussüsteemis. (EÜIM 2015: 37)

Seoses aastal 2007 alanud vene õppekeelega gümnaasiumide üleminekuga eestikeelsele aineõppele uuriti inimeste käest, millal ja millisel haridustasemel oleks sobiv aeg eesti keelt mitte kõnelevatel lastel osaliselt eestikeelsele õppele üle minna. Aastal 2015 ilmunud tulemused näitavad, et 66% eestlastest ja 77% teistest rahvusest inimestest on arvamusel, et sellega võiks alustada juba lasteaias. 20% eestlastest ja 10% teistest rahvustest vastajatest eelistavad põhikooli 1.-3. klassi. Vähe oli neid inimesi, kelle arvates eestikeelset õpet venekeelses haridusasutuses üldse ei peakski olema - sellisel arvamusel polnud ükski eestlasest vastajast, teisest rahvusest inimestest oli sellisel arvamusel 1,3%. Viimase viie aasta jooksul on toimunud muutus, mis näitab, et on vähenenud nende inimeste osakaal, kelle arvates eestikeelset õpet venekeelses hariduses olema ei peaks. (EÜIM 2015: 38)

Rääkides hinnangutest hariduse kättesaadavusele, selgus Eesti integratsiooni monitooringust, et eestlaste arvamusel on kvaliteetne kõrgharidus võrdselt kättesaadav nii eesti- kui venekeelsetele noortele. Teiste rahvuste puhul võib öelda, et nad hindavad kvaliteetse kõrghariduse kättesaadavust tunduvalt enam kui eestlased. (EÜIM 2015: 42)

Eesti pakub muukeelsetele (antud juhul Eestis elavatele venelastele) vähe võimalusi selleks, et omandada kõrgharidus emakeeles. Seega motiveerib just eestikeelne kõrgharidus noori riigikeele õppimiseks ja heal tasemel omandamiseks.

3.1. Õpetaja töö eripära kakskeelse lapsega

Narva kolledži direktor Katri Raik kirjutas aastal 2014 ajalehes Õpetajate Leht, et tänases venekeelses koolis ei õpetata ainult vene keeles, ja kakskeelse kooli õpetaja ei erine oma vanuse ja hariduse poolest märkimisväärselt eestikeelse kooli õpetajast. Noori, alla 30-aastaseid õpetajaid on venekeelses koolis natuke vähem (vastavalt 7% ja 9%) ning üle 60-aastaseid on mõni protsent rohkem (vastavalt 17% ja 15%). Noored õpetajad õpetavad pigem eesti keeles. Vene keel on meie riigis üks õppekeel, ning ligi 2000 õpetajat teevad oma tööd vene keeles, kuid kõik Eestis töötavad õpetajad vajavad teadmisi, mida teha siis, kui klassiruumis on teist emakeelt kõnelev laps. (Raik 2014)

Õppetöö kakskeelses koolis on keeruline protsess nii lastele kui ka õpetajatele. Töö kakskeelse lapsega toob õpetajale kaasa suurema töökoormuse ja vastutuse. Õpetaja kannab mitut rolli ning sellega tekivad ka lisakohustused (Leisson, 2011: 2–3):

- rohkem selgitamist, kontrollimist, jälgimist, analüüsimist;
- mõistete, sõnavara selgitust;
- kehakeele abil õpetamine;
- vastandtähenduste abil õpetamine;
- töölehtede ja pildimaterjali leidmine;
- pildimaterjali abil õpetamine;
- joonistamise abil õpetamine.

Kakskeelse lapsega igapäevaselt suheldes on õpetajal tavaliselt välja kujunenud teatud põhimõtted (Leisson, 2011: 2–3):

- aeglasem kõne;
- lihtsamate sõnade kasutamine;
- lause ümbersõnastamine lihtsamalt;
- küsimuste ja selgituste kordamine;
- näitlemine, kehakeele kasutamine;
- täiendavate selgituste andmine.

Õpetajad, kes teevad tööd kakskeelse lapsega, peavad oskama oma tööd analüüsida ja kõikide tegevuste juures peavad olema keelelised eesmärgid. Õpetaja eesmärgid laste kõne arendamisel (Leisson, 2011: 2–3):

- puhas hääldamine,
- väljenduse selgus,
- rikas sõnavara ilma parasiitsõnadeta,
- väljendussujuvus ilma lobisemiseta,
- väljendusjulgus ilma ebaviisakuseta.

Keele omandamine peab olema märkamatu (see tähendab, et laps peab keeleõpet nautima), kuid samas peab töö toimuma planeeritult ja järjepidevalt. See sõltub nii õpetajast kui ka lapsest. Tavaliselt puudub väikesel lapsel teadlik motivatsioon teise keele õppimiseks ja on oluline, et õpetaja keskenduks laste motiveerimisele. Lastele peaks meeldima kõik, mida nad õpivad, sealhulgas ka teine keel. Näiteks võimalus kaaslastele oma oskusi näidata motiveerib eesti keelt kui teist keelt omandavat last kõneaktiivsusele. (Leisson, 2011: 2–3) Õpetaja peab kakskeelse lapse sõnade järjekorda parandama, sest kõnedefektid püsivad ja kinnistuvad siis, kui nendele ei ole vastumõju. Näiteks vajab parandamist lause: *ära söön supi, siis magustoit alustan*.

Seega õpetaja:

- julgustab ja motiveerib;
- toetab ja pakub tuge, aga on nõudlik;
- planeerib tegevusi;
- õpetab ja informeerib;
- jagab materjale, selgitab sisu;
- produtseerib palju häält, et laps oleks hääle- ja keelekõlas (lastelaulude, unejuttude kuulamine plaatidelt);
- annab võtmesõnad;
- on sõnaraamat (õpetaja ütleb jooksvalt vajaliku sõna);
- valmistab ette õppematerjale.

(Leisson, 2011: 2–3)

4. LOHUSUU KAKSKEELNE KOOL

4.1. Lohusuu Kooli ajaloost

Lohusuus hakkas kool tegutsema aastal 1697, kuid puudub informatsioon täpsest asukohast.

1807. aasta 6. jaanuaril õnnistati Lohusuus sisse kihelkonnakool, tööle asus ka teine kool — rannakool.

Lohusuu küla koosneb kahest, st vene ja eesti külast. Vene külas hakkas kool tegutsema alles 1858. aastal ning sellest ajast oli Lohusuu külas kolm kooli: eesti vallakool, eesti kõstrikool ja vene õigeuskool.

Aastal 1883 põles vallakool maha ja samal aastal ehitati uus kool. Kahe kooli pidamine oli vallale liiga raske, ja sellel põhjusel asutati Lohusuusse 2-klassiline ministeeriumikool, kus õppisid kogu valla eesti ja vene lapsed. Aastal 1917 lõpetas ministeeriumikool õpilaste vastuvõtu.

Lohusuus avati kool uuesti 1918. aasta oktoobris ja selle õppekeeleks sai eesti keel, võõrkeeleks aga saksa keel.

14. jaanuaril 1919 (Eestis toimus Vabadussõda) lõi Eesti ratsavägi punaväed Peipsi taha ja kool hakkas uuesti tegutsema. See kandis nime Lohusuu Rahvakool. Samal aastal ühendati Lohusuu vene kihelkonnakool ministeeriumikooliga.

Alates 1964/65 õ.a.-st töötas Lohusuu kool eesti-vene kakskeelse koolina ja aastast 1989 sai see Lohusuu Põhikooliks.

Õppeaastast 2006–2007 kannab kool nime Lohusuu Kool ja ühendab lasteaeda ning põhikooli. (Lohusuu Kooli arengukava 2011-2018)

4.2. Lohusuu Kooli eesmärgid

Lohusuu Kooli kodulehekülje andmetel on multikultuursus antud kooli oluliseks eesmärgiks. Kool seab oma eesmärgiks olla keskkonnaks, kus õpivad ja omavahel suhtlevad nii eesti kui ka vene emakeelega lapsed. Multikultuursus õpetab neid suhtlema erinevate suhtluspartneritega ja erinevates situatsioonides. See annab hea võimaluse inimeste erinevuste aktsepteerimiseks, mis aitab suhtlemisel. Lohusuu Kool õpetab lapsi väärtustama teiste rahvaste kultuuripärandit ja aitab mõista oma rolli ühiskonnas. Analüüsitav kool asub Peipsi järve ääres ning ümberringi on ka erinevaid metsatüüpe, mis aitab väärtustada oma seost nii teiste inimeste kui ka loodusega. (Lohusuu Kooli kodulehekülg)

5. LOHUSUU KOOLI KEELEKESKKOND: TÖÖTAJATE KEELEVALIKUD JA KOOLI VISUAALNE POOL

Käesolev peatükk toetub minu poolt läbi viidud koolikülastustele ja uuringule. Uurimuse eesmärgiks on välja selgitada, mis keelt kasutavad töötajad Lohusuu kakskeelse kooli töökeskkonnas (antud juhul Lohusuu kooli õpetajad). Kuna analüüsitav kool on kakskeelne, siis uurib bakalaureusetöö autor seda, milliseid keeli kasutavad õpetajad suheldes vene osas õppivate lastega ja eesti osas õppivate lastega, milline on analüüsitava kooli visuaalne taust (mis keeles on ajalehed ja stendid) ning milliseid võimalusi pakub Lohusuu kool ka vene emakeelega õpilastele.

5.1. Informandid ja meetodid

Selleks, et analüüsida Lohusuu Kooli visuaalset tausta, käisin koolis, tegin pilte stendidest ja plakatitest. Lisaks analüüsisin ka kooli veebilehekülge www.lohusuukool.edu.ee ja kooli ajalehte, mis ilmub kord kuus. Lohusuu õpetajate hulgas viisin läbi kirjaliku küsitluse. Antud uuringus osalesid kõik Lohusuu Kooli 13 õpetajat. Osad õpetajad on eesti emakeelega, osad vene emakeelega.

Valitud kool on kakskeelne, see tähendab, et seal õpivad ühes majas nii eesti emakeele taustaga kui ka vene emakeele taustaga lapsed. Nii põhikool kui ka lasteaed on eesti ja vene õppekeelega, see tähendab, et selle põhiliseks eripäraks on multikultuursus. Lohusuu Kooli arengukava 2011–2018 rõhutab kooli ülesannet nii eesti kui ka vene kultuuri tutvustamisel: “Lastele tutvustatakse mõlema rahva eripära, rahvakalendrit ning keelt. Vene emakeelega lastel on võimalik õppida eesti keelt. Palju tähelepanu pööratakse turvaliste ning tervislike eluviiside kujundamisele.” (Lohusuu Kooli arengukava 2011–2018)

Analüüsitavas koolis tegutseb muusikaring, kus osalevad nii eesti keele kui ka vene keele taustaga lapsed. Muusikaringi juhendab eesti emakeele taustaga õpetaja ja see on eestikeelne. Lohusuu kooli õpilastel on võimalus osaleda ka fotoringis, mis toimub ka eesti keeles ja seda juhendab samuti eesti emakeele taustaga õpetaja.

Lohusuu Koolis õpib 53 õpilast ja lasteaias on 17 last (moodustatud kaks rühma).

5.2. Küsimustiku koostamise põhimõtted

Selleks, et uurida iga õpetaja keeletausta, viis bakalaureusetöö autor läbi küsitluse, mis koosnes 15 küsimusest. Lohusuu koolis töötab 13 õpetajat, igaüks vastas küsimustele kirjalikult. Pakutav küsimustik oli anonüümne ja koostatud testi vormis ehk valikvastustega. Küsitluse viis töö autor kohapeal läbi (mitte veebikeskkonnas) just sellepärast, et oleks võimalik analüüsida keelekeskkonda, st jälgida, mis keelt kasutavad õpetajad omavahel suheldes.

Küsimustega uuriti õpetajate keskmist vanust, emakeelt; keelt, mida nad kasutavad lastega suheldes; seda, mis osas nad annavad tunde (vene või eesti osas); mis keelt kasutavad õpetajad istungitel, koolitustel ja mis keeles nad kodus räägivad.

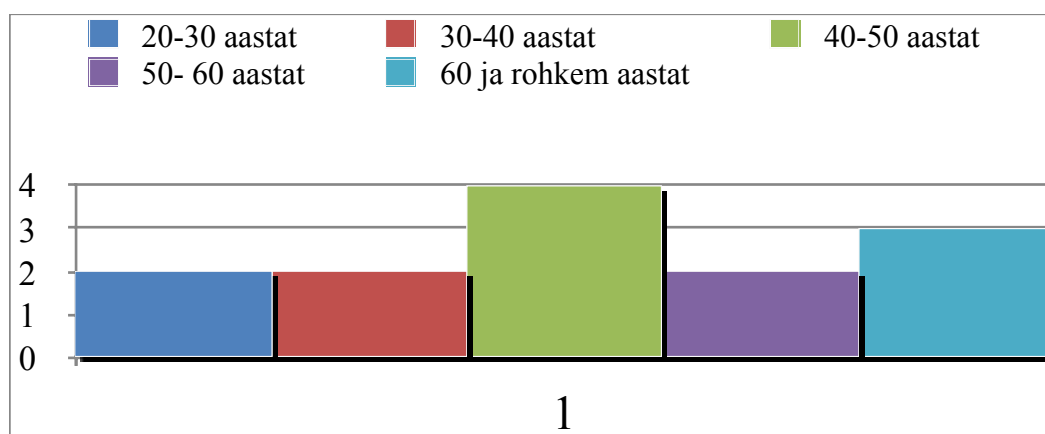
5.3. Küsimustiku tulemused

Selles osas on välja toodud informantide taustaandmed: vanus ja keeleline taust.

Uuringus osales 13 Lohusuu Kooli õpetajat, neist 12 naist ja üks mees.

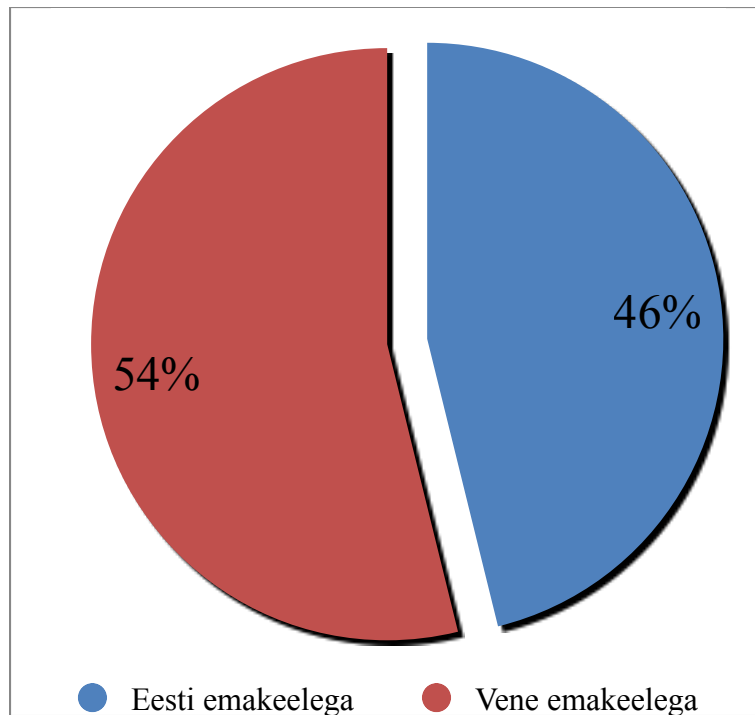
Informantide vanust esitab joonis 1:

- Kaks inimest on vanuses 20-30 aastat
- Kaks inimest on vanuses 30-40 aastat
- Neli inimest on vanuses 40-50 aastat
- Kaks inimest on vanuses 50-60 aastat
- Kolm inimest on vanuses rohkem kui 60 aastat vana.

Joonis 1. Lohusuu Kooli õpetajate vanus

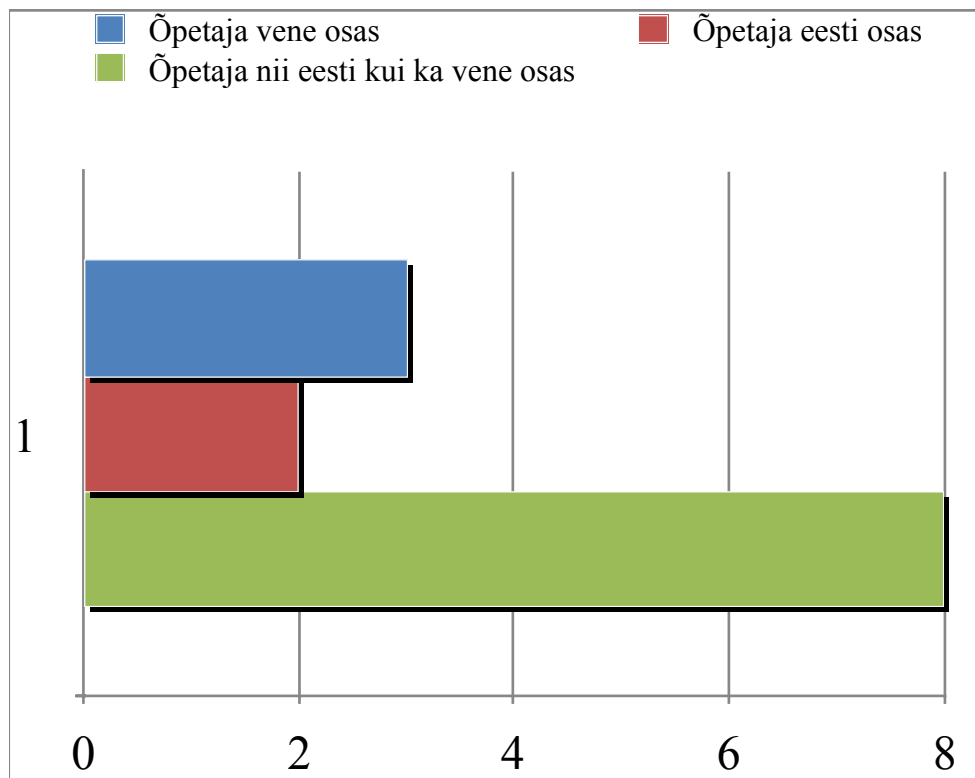
Lohusuu kooli õpetajatest on kuus inimest eesti emakeele taustaga ja seitse vene emakeele taustaga, kuid üks õpetajatest kasutab kodus mõlemat keelt (vt joonis 2).

Joonis 2. Lohusuu Kooli õpetajate emakeele taust

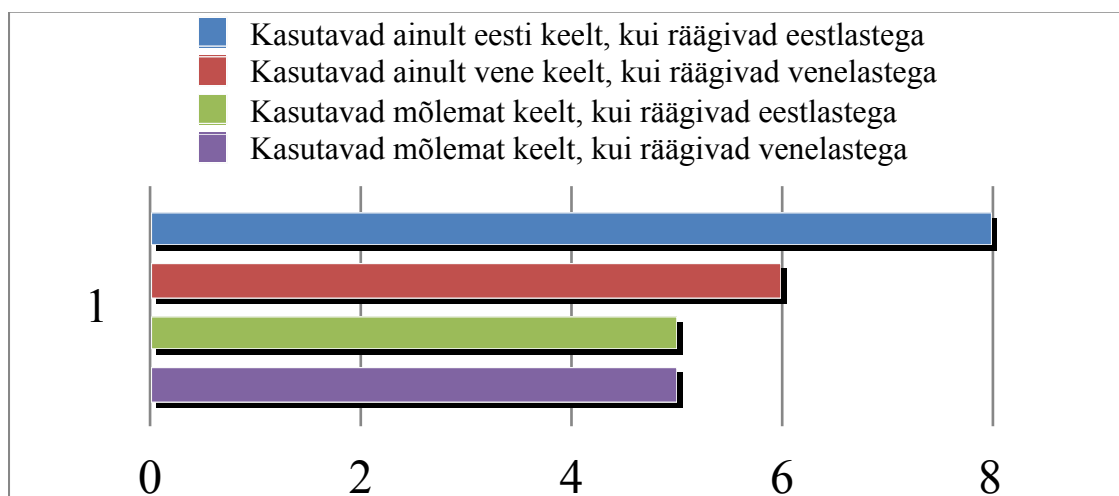
Uurisin ka seda, miskeelses osas õpetajad õpetavad (vt joonis 3). Kolm õpetajat teevad tööd ainult vene osas ja õpetavad ainult vene emakeelega lapsi, kaks Lohusuu Kooli õpetajat õpetavad ainult eesti emakeelega lapsi ja kaheksa õpetajat teevad tööd nii eesti kui ka vene osas.

Ainult üks inimene kasutab tööl rohkem vene keelt, kolm inimest vastasid, et kasutavad tööl suuremal määral eesti keelt, aga üheksa informanti vastasid, et kasutavad tööl mõlemat keelt.

Joonis 3. Lohusuu Kooli õpetajate töö eesti ja / või vene osas

Suheldes kolleegidega kasutavad Lohusuu Kooli õpetajad kõige rohkem eesti keelt (kaheksa õpetajat vastas, et kasutavad ainult eesti keelt, kui suhtlevad kolleegiga, kellel on eesti emakeele taust). Küsitletavatest vastas kuus inimest, et nad kasutavad ainult vene keelt, kui räägivad venelasega. Viis inimest kasutavad mõlemat keelt, kui räägivad vene emakeele tausta inimesega ja viis inimest kasutavad ka mõlemat keelt, kui vestlevad eesti emakeele tausta inimesega. (vt joonis 4)

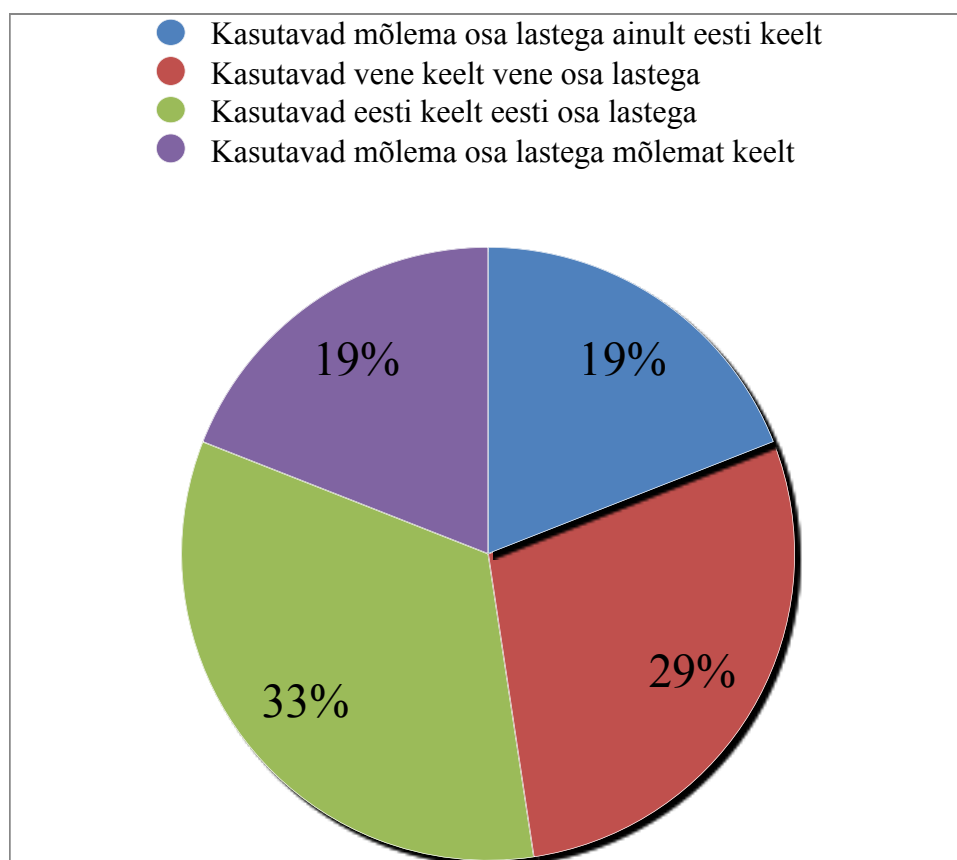
Joonis 4. Lohusuu Kooli õpetajate keelekasutus kolleegidega suheldes

Vastustest küsimusele:

“Suheldes lastega, kasutan ma (võib olla mitu varianti):

- *Ainult eesti keelt*
- *Ainult vene keelt*
- *Vene lastega, vene keelt*
- *Eesti lastega, eesti keelt*
- *Mõlemat keelt”*

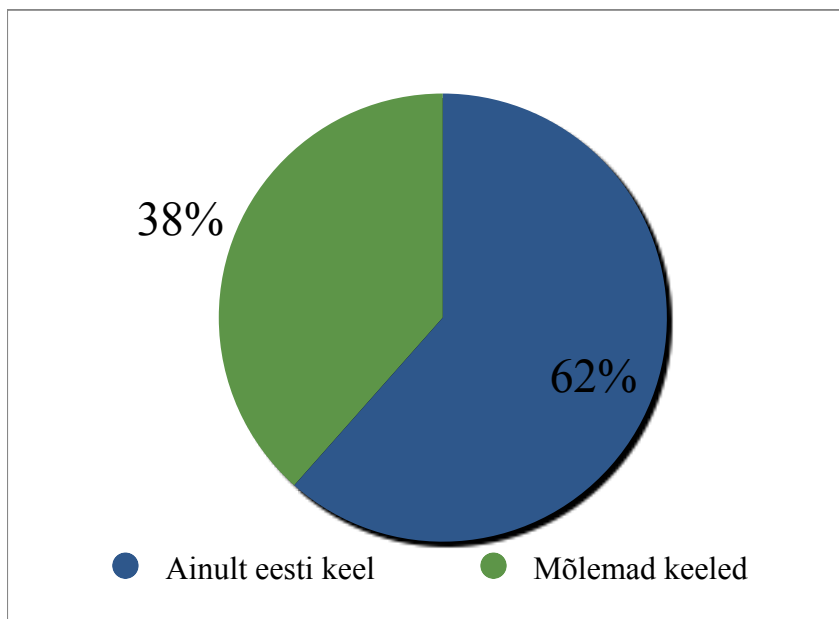
selgus, et lastega suhtlemisel kasutavad ainult eesti keelt neli Lohusuu Kooli õpetajat. Vene lastega räägivad vene keeles kuus inimest ja eesti lastega räägivad eesti keeles seitse inimest. Rääkides lastega, kasutavad mõlemat keelt ainult neli inimest. Ainult vene keeles suhtlejad õpetajate seas pole. (vt joonis 5)

Joonis 5. Lohusuu Kooli õpetajate keelekasutus suheldes lastega

Rääkides kooliüritustest, arvab üheksa Lohusuu Kooli õpetajat, et kooliüritustel kasutatakse rohkem eesti keelt, aga neli inimest on seisukohal, et vene keelt esineb üritustel sama palju nagu eesti keelt.

Töökoosolekutel kasutatakse rohkem eesti keelt. Kaheksa inimest kasutavad istungitel ainult eesti keelt, viis õpetajat vastasid, et istungitel kasutavad nad nii eesti kui ka vene keelt. Ainult vene keelt ei kasuta keegi informantidest. (vt joonis 6)

Joonis 6. Lohusuu Kooli õpetajate keelekasutus töökoosolekutel

Lohusuu Kooli õpetajate vastustest selgus, et kõik 13 inimest osalevad koolitustel, mis toimuvad eesti keeles, neist üks inimene osaleb ka venekeelsetel koolitustel ja üks inimene külastab koolitusi, mis toimuvad inglise keeles.

Vanemate üldkoosolekud toimuvad koolis eesti keeles ja klassikoosolekud toimuvad eesti osas eesti keeles ja vene osas vene keeles. Vallavalitsuse liikmetega suhtlevad kõik 13 õpetajat ainult eesti keeles.

Kokkuvõtteks võib öelda, et Lohusuu Kooli töökeskkond on pigem eestikeelne. Vene keelt kasutatakse ainult omavaheliseks suhtlemiseks ning vene emakeeletausta õpetajate puhul ka vene osa lastega rääkides. Kõik koolitused ja ametlikud üritused on eestikeelsed, kuid klassikoosolekud toimuvad nii eesti kui ka vene keeles. Keelevalik sõltub pigem kindlast olukorrast: ametlikud asjad,

dokumendid, üritused, külalised, välissõidud — ainult eesti keeles; omavaheline suhtlemine, vanematega vestlemine (isiklikud küsimused), vene osa lastega suhtlemine — nii eesti kui ka vene keeles. Kooli ametlik keel on eesti keel.

5.4. Lohusuu Kooli visuaalne taust

Bakalaureusetöö autor on eelnevalt kirjutanud (lk 16), et Lohusuu Koolis on 53 õpilast, neist 20 last omandab teadmisi vene osas ja 33 last õpib eesti osas. Analüüsitava koolis on ainult kolm klassijuhatajat: üks klassijuhataja vene osas ja kaks eesti osas.

Lisaks asub Lohusuu Kooli hoones ka eestikeelne lasteaed (kodulehekülje andmetel käib lasteaias 17 last), kus käivad nii eesti kui ka vene emakeele taustaga lapsed. Vene osa õpetajate sõnul tekitab see raskusi õppetöö alguses, sest lapsed harjuvad ühe keelega ära (antud juhul eesti keelega) ja koolis läheb neil kohanemiseks natuke rohkem aega võrreldes lastega, kes on vene taustaga lasteaiast tulnud. Lohusuu Kooli vene osa klassijuhataja tõi bakalaureusetöö autorile järgmise näite:

Näide (1), kus (Õ) — õpetaja ja (L) — laps:

(Õ): “Настенька, кто это?”

(L): “Jänku.”

(Õ): “He jänku, а зайчик.”

(L): “Ну я и говорю, Jänku.”

Selleks, et lastel, kes kavatsevad vene keeles edasi õppima minna, oleks lihtsam kohaneda, tehakse Lohusuu Koolis niinimetatud “kooliks ettevalmistamise tunde”, kus vene emakeelega lapsed õpivad tähti, loevad ja vestlevad emakeeles.

5.4.1. Lohusuu kakskeelse kooli kodulehekülg

Lohusuu kakskeelse kooli veebilehekülg asub aadressil www.lohusuukool.edu.ee. Avalehel asuvad “teated”, mis ja millal hakkab koolis toimuma (**Näide 2**):

(2) Lastevanemate koosolek toimub 17. veebruaril kell 17.00 kooli saalis. Päevakorras: 1. Lühülevaade möödunud õppeaastast; 2. Uue hoolekogu liikme valimine; 3. Hoolekogu

kokkuvõtte möödunud õppeaastast; 4. Vabaajakeskuse tegevuste tutvustamine. Pärast üldkoosolekut klasside koosolekud ja võimalus vestelda aineõpetajatega.

Kooli veebilehekülg on ainult ühes keeles ehk eesti keeles. Samal leheküljel saab näha koolivaheaegade algust ja lõppu, ürituste kavasad (toodud eraldi tabelitena), vasakul asub “menüü”. Veebilehekülje menüü koosneb järgmistest komponentidest: teated, dokumendid, õppekorraldus, kooli ajaleht/huvitegevus, lasteaed, personal, projektid, galerii/menüü, tööpakkumised, info/kontakt. Dokumendid on esitatud riigikeeles ehk eesti keeles. Avalduste ja muude dokumentide vormid on eraldi välja toodud. Õppekorralduse failid ja ainekavad on ka eestikeelsed. Vene keeles on esitatud ainult vene keele ainekava (**Näide 4**).

Tabel 1. Lohusuu Kooli vene keele ainekava

(4) 9 КЛАСС, РУССКИЙ ЯЗЫК, 70 ЧАСОВ.

Знания о системе языка	Результаты обучения
Фонетика. Графика. Орфоэпия 6 ч	Ученик 9 класса: 1) понимает и анализирует содержание любого текста;
Трудные случаи ударения в словах. Орфоэпические словари.	2) различает устные тексты различных форм, типов речи и жанров;
Морфология 8 ч	3) ценит языковое своеобразие произносимых текстов и использует полученные лингвистические знания для развития своих речевых умений;
Нормы употребления причастий в речи. Нормы употребления деепричастий в речи.	4) обсуждает услышанное и прочитанное;
Синтаксис 35 ч	5) владеет различными видами монолога и диалога (обмен мнениями, установление и регулирование межличностных отношений и др.);
Предложение	6) умеет вести диалог, выражая и обосновывая свою точку зрения с учетом заданной ситуации;

Сложное предложение. Понятие подчинения и сочинения в сопоставлении с типами связи в словосочетании. Сложносочиненные, сложноподчиненные, бессоюзные сложные предложения. Сложные предложения с однотипными и разными видами связи.	7) владеет культурой речевого поведения;
Текст 8 ч	8) использует разные стратегии чтения (см. ссылку 46. Чтение).
Тема-рематические переходы между предложениями и частями текста. Типы текстов: реферат, сообщение, отзыв, обзор, заявление, характеристика-рекомендация, тексты в электронном пространстве. Вариативность типов текстов.	9) для получения информации пользуется различными, в том числе электронными, источниками, разными видами словарей и другой необходимой справочной литературой;
Правописание 13 ч	10) пишет сочинения в жанре учебно-научного исследования;
Орфография	11) пишет и оформляет в соответствии с требованиями реферат, исследовательскую работу, проект;
Правописание предлогов, союзов, частиц. Употребление строчной и прописной букв.	12) владеет навыками редактирования текста, оценивает созданный текст.
Пунктуация	
Сравнительные обороты.	
Знаки препинания в разных типах сложного предложения.	
Авторские знаки препинания.	

Nii eesti kui ka vene osa õpilaste tunniplaanid on esitatud eraldi manustena. Mõlemad on koostatud eesti keeles (vt tabel 2).

Tabel 2. Lohusuu Kooli vene osa 5. klassi esmaspäeva plaan

ESMASPÄEV

	V klass
1. tund	KEHALINE KASVATUS

2. tund	ENE KEEL
3. tund	INGLISE KEEL
4. tund	EESTI KEEL
5. tund	AJALUGU
6. tund	ENE KEEL

Analüüsitavas koolis on olemas oma ajaleht, mis ilmub 4 korda õppeaasta jooksul. Ajaleht on iseenesest eestikeelne, kuid vene laste teosed on esitatud originaalis, see tähendab, et see, mida vene keeles kirjutatakse, jääbki vene keelde. **Näide (5):**

(5) Lohusuu Kooli ajaleht Nr. 36 (13. märts 2015), lk 3:

“Kinokülastus Tallinnas.

4 февраля я и другие ученики старших классов ездили в Таллинн. Мы ходили на фильм "Nullpunkt" в центр Соларис. Поскольку поездка была после уроков, то перед тем как приступить к просмотру фильма, мы решили подкрепиться в кафе «Hesburger». И уж затем пошли смотреть фильм. Почему школа организовала поездку именно на фильм "Nullpunkt"? Прежде всего, это фильм эстонского режиссера, а во-вторых, молодежный. Правда, на мой взгляд, фильм был скучноват, все события были растянуты. Если коротко о сюжете, то фильм рассказывал о жизни подростка, у которого были проблемы со своими родными, из-за чего он переезжает в другую школу, где его ждут новые неприятности. К счастью, главный герой справился со всеми трудностями, закончил хорошо гимназию и встретил свою любовь. В общем, Happy End.” (Lohusuu Kooli koolileht)

Antud teksti kirjutas aastal 2015 vene osa 8. klassi õpilane. Selles tekstis esineb transkribeerimata nimetusi ehk originaalkeeles kirjutatud nimed ja pealkirjad, mis on tavaliselt loomulikud eesti või inglise keele jaoks. On olemas ka eestikeelne pealkiri. Lohusuu Kooli õpilase tekstis on näha võõrkeele mõju, antud juhul eesti keele mõju. Peaaegu kõik nimetused on eestikeelsed ning kirjutatud ladina tähtedega, teksti lõpus esineb ka ingliskeelne väljend *“Happy end”*.

Kodulehekülje analüüsist tuleb välja, et informatsiooni pakutakse rohkem eesti keeles. Vene emakeelega vanemate jaoks puudub võimalus saada informatsiooni emakeeles ja küsimuste korral peavad vanemad ise kooliga ühendust võtma. Samas võib aga oletada, et lastevanemate eesti keele oskus on väga hea, seega ei teki neil küsimusi koduleheküljel asuva informatsiooni kohta ning puudub vajadus eesti keelest vene keelde tõlkida.

Lohusuu Kool ei kasuta koolihaldussüsteemi “E-kool”, mis on olemas peaaegu igas Eesti koolis. Selle põhjuseks on internetiühenduse puudumine — paljud perekonnad, kelle lapsed käivad Lohusuu Koolis, elavad taludes, ja neil puudub võimalus Interneti kasutamiseks. Lohusuu Kool kasutab pabervarianti ehk hinnetelehti, mida kool saadab vanematele kord kuus. Kasutusel on ka klassipäevikud, puudumiste ja korrapidamiste päevikud, mis on koostatud eesti keeles.

5.4.2. Lohusuu Kooli plakatid ja stendid

Stendid ja plakatid on Lohusuu Koolis peaaegu kõik eesti keeles. Plakateid tehakse vastavalt teemale (nt sõbrapäevaks). Vene osa teeb plakateid ka suuremal määral eesti keeles, algklassid vormistavad stende ka vene keeles.

Kooli poolt koostatud stendid on eesti, inglise ja vene keeles ning sisaldavad juba möödunud projektide või ürituste kirjeldust ja tulemusi. Nad asuvad igal korrusel ja pakuvad huvi ka väikestele lastele just oma vormistuse poolest (värvilised, suured tähed). Plakatite lugemine ja koostamine on Lohusuu Koolis osa eesti keele õppimisest. Erineva vanusega lapsed loevad ning edastavad informatsiooni eesti keeles ja igaüks neist leiab pakutavast teemast enda jaoks ka midagi huvitavat (Näide 6):

(6) Pildid 1 ja 2. Informatsiooni sisaldavad plakatid Lohusuu Koolis.

5.4.3. Rahvusvahelised projektid. Integratsioon Lohusuu Koolis

Kui ma asusin bakalaureusetöö jaoks materjali koguma, siis lähtusin eeldusest, et vaatlen kahe keele – eesti ja vene keele kasutamist Lohusuu koolis. Selgus aga, et lisaks neile kahele keelele, tuleb arvestada ka inglise keele osatähtsust kooli elus. Lohusuu Kooli koduleheküljel on olemas andmed, mis räägivad nii eelmisel aastal lõppenud projektidest kui ka projektidest, milles kool praegu osaleb ja mille suhtluskeel on inglise keel.

Aastatel 2013–2015 toimus Lohusuu kakskeelses koolis Comeniuse rahvusvaheline koostööprojekt *"Let's First Understand Our National Heritage in order to Define and Build Our European Identity"* ("Tehkem kõigepealt tutvust oma rahvusliku pärandiga, et seejärel defineerida ja üles ehitada oma euroopalik identiteet.")

Antud projektis osalesid seitse kooli erinevatest Euroopa riikidest:

- I. Rumeeniast (*Liceul Teoretic I. L. Caragiale*)
- II. Lätist (*Rigas vakara Gimnâzija*)
- III. Poolast (*Zespół szkół samorządowych nr 1 w limanowej - gimnazjum nr 1*)
- IV. Norrast (*Trysil videregående skole*)
- V. Kreekast (*Gymnasio valtinou trikalon*)
- VI. Hispaaniast (*Ceip san roque*)
- VII. Türgist (*Tayfun topcu anadolu lisesi*).

(Lohusuu Kooli kodulehekülg)

Osalejateks on 7.–9. klassi õpilased, kes pidid tegema esitluse (inglise keeles) ning tutvustama Eestit seitsmes erinevas riigis. Antud projekt on hea võimalus võõrkeele õppimiseks ja ka reisimiseks, aga ka oma kodumaa kohta teadmiste kogumiseks. Projekti teemad on seotud Eestiga, Eesti haridussüsteemiga, kodukoha, traditsioonide ja kultuuriga.

Võib öelda, et Lohusuu Kool annab oma õpilastele hea keelelise tausta, sest lapsed suhtlevad omavahel argipäevadel erinevates keeltes (antud juhul eesti keel ja vene keel) ning osaledes rahvusvahelistes projektides saavad nad ka head inglise keele praktikat.

Rahvusvahelistest projektidest võtavad osa kõik Lohusuu Kooli õpetajad, kuid peamist tööd teeb inglise keele õpetaja. Paljudel Lohusuu Kooli õpetajatel puudub inglise keele oskus, eriti neil, kes on 40 ja rohkem aastat vanad. See tuli ühe Lohusuu Kooli õpetaja vestlusest välja.

Lohusuu Koolis viiakse läbi ka veebipõhiseid projekte, kuna informaatika tunde koolis pole. Peamiseks põhjuseks on spetsialistide (õpetajate) puudus. Koolis on aga arvutiklass olemas, kus lapsed valmistavad esitlusi ja kirjutavad uurimistöid. Õpetajad ise õpetavad lastele arvutikasutamist. Tavaliselt käib seletamine nii eesti kui ka vene keeles, sest õpetajad püüavad seletada lastele arvutikasutamist nii, nagu nad ise oskavad. Seda on lihtsam teha emakeeles.

Kokkuvõtteks võib öelda, et Lohusuu Koolis käib töö ka inglise keeles, sest viimasel ajal on kool rahvusvahelistes projektides palju esinenud.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli uurida keelekasutust mitmekeelses töökeskkonnas. Oma uurimuse jaoks valisin Lohusuu kakskeelse kooli, mis asub Ida-Virumaa maakonnas.

Bakalaureusetöö **uurimisküsimusteks** olid:

- Miskeelsena kool end esitleb?
- Kui palju kasutatakse koolis vene keelt?
- Miskeelne on kooli veebilehekülg?
- Milliseid võimalusi pakub kool võõrkeelte õppimiseks?
- Millistes keeltes on koostatud stendid ja plakatid?
- Milliseid võimalusi pakub kool vene emakeelega inimestele kasutada oma emakeelt?
- Mis keeles toimuvad koolis üritused?
- Mis keelt kasutavad kooli töötajad (õpetajad) erinevates situatsioonides?

Selleks et uurida Lohusuu Kooli õpetajate keelelist tausta, viidi läbi küsitlus. Valitud töökeskkonna keelelise tausta uurimiseks analüüsiti valitud kooli visuaalset tausta. Visuaalse tausta ja 13 Lohusuu Kooli õpetaja vastuste analüüsi tulemusel jõuti alljärgnevate üldistavate seisukohtadeni.

Suurem osa ehk 54% Lohusuu Kooli õpetajatest on vene emakeelega, kuid nad kasutavad tööl olles eesti keelt rohkem kui vene keelt. 46% Lohusuu Kooli õpetajatest on eesti emakeelega.

Üheksa inimest ehk 69% Lohusuu Kooli õpetajatest kasutavad tööl nii eesti kui ka vene keelt.

Uurimise käigus selgus, et suheldes kolleegidega kasutavad 77% Lohusuu Kooli õpetajatest mõlemat keelt, aga suheldes lastega kasutavad mõlemat keelt ainult 31% õpetajatest.

Töökoosolekutel kasutab ainult eesti keelt 62% õpetajatest ning 38% töötajatest kasutavad koosolekutel nii eesti kui ka vene keelt (ainult vene keelt ei kasuta keegi Lohusuu Kooli õpetajatest).

Kõik õpetajad võtavad eestikeelsetest koolitustest osa, neist 15% töötajatest osaleb ka koolitustel, mis toimuvad vene või inglise keeles. Istungitel kasutavad kõik Lohusuu Kooli õpetajad ainult eesti keelt.

Vanemate üldkoosolek toimub Lohusuu kakskeelses koolis ainult eesti keeles, kuid vanemate klassikoosolek toimub eesti osas eesti keeles ja vene osas vene keeles. Põhjuseks on see, et Lohusuu Koolis õpib 53 last ja neist 38% omandab teadmisi vene keeles.

Kõik kooliüritused toimuvad suuremal määral eesti keeles, ainult vene osa laste etendused on vene keeles.

Kooli kodulehekülg www.lohusuukool.edu.ee on koostatud eesti keeles, vaatamata sellele, et koolis õpivad ka vene emakeelega lapsed, kes on pärit vene perekondadest. Õpetajad on arvamusel, et koolis õpivad lapsed, kelle perekonnad on eesti keelega kas või vähemal määral seotud ja on teadlikud, et kool positsioneerib ennast pigem eestikeelse koolina.

Kool osaleb ka rahvusvahelistes projektides, see tähendab, et lastel on ka inglise keele praktika võimalus.

Bakalaureusetöö selgitas välja, et vaatamata Lohusuu Kooli ametlikule kakskeelsusele, on uuritav kool pigem eestikeelne ning seal toimub integratsioon eestikeelsesse keskkonda. Kooli ise positsioneerib ennast eestikeelse koolina.

Lisaks eelistab kool aktiivset õpet (keeleõpe praktika kaudu: muuseumid, ekskursioonid, tähtsad külalised, kooliüritused). Vene keelt kasutatakse vähem kui eesti keelt. Kõige rohkem kasutatakse vene keelt vene lastega suheldes.

KIRJANDUS

Ariste, Paul 1981. *Keelekontaktid*. — Eesti NSV teaduse akadeemia Emakeele Seltsi toimetised nr. 14.

EÜIM 2011 = Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2011; <http://www.kul.ee/et/eesti-uhiskonna-integratsiooni-monitooring-2011-0> . Vaadatud 05.04.2016.

EÜIM 2015 = Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2015; <http://www.kul.ee/sites/kulminn/files/3peatykk.pdf>. Vaadatud 15.06.2016.

Eesti Statistika 2016; <http://www.stat.ee/rahvastik>. Vaadatud 15.05.2016.

EKA 2011-2017 = Eesti keele arengukava 2011-2017; http://ekn.hm.ee/system/files/Eesti_keeles_arengukava_2011-2017_0.pdf. Vaadatud 15.06.2016.

Gunnarsson, Britt-Luise 2013. “*Multilingualism in the workplace*” — In Annual Review of Applied Linguistics, 33, 162-189.

IEÜ = Riiklik programm “Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000-2007”; http://www.kul.ee/sites/kulminn/files/integratsioon_eesti_uhiskonnas_2000-2007.pdf. Vaadatud 14.04.2016.

Küün, Elvira 2006. *Mitte-eestlastest noorte kohanemine eestikeelses töökeskkonnas*. — Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 2, 119–130.

Leisson, Aili 2011. *Kakskeelne laps rühmas*. — Referaat; <http://www.lasteaed.net/2011/02/21/kakskeelne-laps-ruhmas/>. Vaadatud 03.05.2016.

Lohusuu kooli arengukava 2011-2018; <https://lohusuuvv.kovtp.ee/documents/1124649/0/kooli+arengukava.pdf/14d3d615-b0a4-4be3-8ea8-fe4a1750f230>. Vaadatud 20.03.2016.

Lohusuu Kooli kodulehekül; www.lohusuukool.edu.ee. Vaadatud 20.03.2016.

Lohusuu Kooli koolileht; <http://www.lohusuukool.edu.ee/koolileht.html>. Vaadatud 20.03.2016.

Urb, Monika. Kakskeelsusest; <http://www.innove.ee/UserFiles/Muu%20koduleegele/Kakskeelsusest%20Mis%20on%20kakskeelsus.pdf>. Vaadatud 11.03.2016.

Raik, Katri 2014. Veel kord mitmekeelsete koolide õpetajatest. Õpetajate Leht; <http://opleht.ee/18311-veel-kord-mitmekeelsete-koolide-opetajatest/>. Vaadatud 01.05.2016.

Tender, Tõnu 2010. *Mitmekeelsus Eestis Euroopa Liidu mitmekeelsuse ideaali taustal.* — Doktoritöö; http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/15124/tender_tonu.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Vaadatud 03.05.2016.

Zabrodsckaja, Anastassia 2005. *Keelekontakt ja kakskeelsus nüüdisaegse kontaktlingvistika poolt vaadatuna.* — Emakeele Seltsi aastaraamat 51, 148–169.

Kaudviited

Ariste, Paul 1981. Keelekontaktid. Emakeele Seltsi toimetised. Tallinn: Valgus.

ATS 1995 = Avaliku teenistuse seadus.

Extra, Guus, Durk Gorter 2008. *"Multilingual Europe. Facts and Policies".*

Kallas 2001 = Каллас, Роман 2001. *Об адаптации российских переселенцев в Эстонии (конец XIX до I половины XX века).* — Радуга, № 4, 86–104.

Oksaar, Els 1998. *Mitmekeelsus, mitmekultuurilisus ja kultuurivaheline suhtlemine.* – *Mitmekultuuriline Eesti: väljakutse haridusele.* Toimetanud Marju Lauristin, Silvi Vare, Tiia Pedastsaar, Marje Pavelson. Tartu, 69–80.

Saks, Katrin, Tõnis Lukas, Marju Lauristin, Mart Meri, Kristiina Ojulang, Marje Pavelson, Rein Taagepera, Mart Rannut, Mati Heidmets 2000. Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000–2007. Riiklik programm. Kiidetud heaks Vabariigi Valitsuse poolt 14.03.2000. Tallinn: Merkest.

Vihalemm, Triin, Anu Masso 2005. Võõrkeelte oskus ja kasutamine, seos sotsiaalse integratsiooni ja mobiilsusega Eesti ühiskonnas 2002–2003. Kvantitatiivne analüüs küsitluse „*Mina. Maailm. Meedia.*” baasil. Tartu: TÜ ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.

Использование языка в многоязычной трудовой среде Эстонии.

Резюме

В своей бакалаврской работе я исследовала понятие многоязычия в эстонской рабочей среде. Прежде всего, я разъяснила, что означает мультилингвализм или многоязычие и насколько тесно оно связано с Эстонией. Рабочей средой, в которой присутствует многоязычие, в данной работе является школа. Перед тем, как анализировать языковую среду в выбранном мной образовательном учреждении, я связала между собой многоязычие и образование.

Как многоязычие влияет на образование в Эстонии? Что обычно учитывают иностранцы, в данном случае русскоговорящие, живущие в Эстонии, при выборе учебного заведения и языка обучения?

После этого я провела собственное исследование, анализируя одну из двуязычных школ в Эстонии. Для проведения исследования я выбрала сельскую двуязычную школу, находящуюся в поселке Лохусуу, на берегу Чудского озера.

Чтобы исследовать языковую среду, я прибегла к анализу визуального фона, т.е. плакатов, стендов, объявлений и домашней интернет-страницы. Второй частью моего анализа было проведение опроса среди учителей выбранной школы, для этого я составила опросник, выполненный в тестовой форме (т.е. состоящий из вопросов с вариантами ответа), который я лично провела, прибегнув к бумажному варианту.

В ходе первой части моего анализа выяснилось, что Лохусууская школа сама позиционирует себя как эстонская школа, несмотря на то, что в данном учебном заведении учится 20 русских детей и 33 ребенка из эстонских семей. Почти все стенды и плакаты составлены на эстонском, и это совсем не означает, что в работе участвовали только дети из эстонской части. Имеются также плакаты на русском языке, составленные учениками начальных классов и мелкие объявления о каких-либо мероприятиях, которые будут происходить в поселке на русском языке.

Домашняя интернет-страница составлена исключительно на эстонском языке и выбор языка отсутствует, это означает, что родители должны быть заранее готовы к тому, что отдадут своего ребенка в эстонскую среду. У школы имеется газета, которая ведется в большей мере на эстонском языке, но произведения, написанные русскими детьми, печатаются в оригинале, так что можно утверждать, что газета ведется на двух языках.

Опросник, проведенный среди учителей, показал (в школе 13 учителей), что лишь три человека преподают только русским детям, а всего в школе 7 русских учителей. Все учителя

ведут свою работу в основном на эстонском языке, это касается совещаний, работы с детьми, выездных мероприятий и общения между собой. Русские учителя используют русский лишь ведя разговор с русскими детьми и говоря между собой, родительские собрания проводятся с русскими родителями также на русском языке, если это не общешкольное родительское собрание.

Школа предпочитает практические занятия, в том числе и практическое обучение языку: поездки, проекты, обучение на природе и школьные мероприятия. Таким образом, участвуя в международных проектах, у детей появляется возможность не только для изучения языка, но и для путешествий.

Подводя итог, можно сказать, что Лохусууская школа, находящаяся в уезде Ида-Вирумаа, представляет собой в большей мере эстонскую школу с хорошей возможностью для интеграции иностранцев в эстонскую среду.

LISAD

Lisa 1: *Bakalaureusetöö autori küsimustik*

Lugupeetud Lohusuu Kooli õpetajad!

Olen Inna Hango, Tartu Ülikooli eesti ja soome-ugri keeleteaduse tudeng. Kirjutan bakalaureusetööd ja palun Teil täita all olev anonüümne küsimustik. Selle eesmärk on analüüsida mitmekeelsust töökeskkonnas. Palun vastata võimalikult täpselt.

Aitäh, et leidsite aega vastamiseks/lugemiseks.

Vanus:

- 20-30
- 30-40
- 40-50
- 50-60
- 60 ja rohkem

Emakeel:

- Eesti
- Vene
- Muu:

Kodus kasutan ma:

- Eesti keelt
- Vene keelt
- Mõlemat keelt
- Muid keeli:

Tööl kasutan ma rohkem:

- Eesti keelt
- Vene keelt
- Nii eesti, kui ka vene keelt

Olen õpetaja:

- Vene osas
- Eesti osas

Suheldes kolleegidega, kasutan ma (mitu varianti):

- Ainult eesti keelt, kui räägin eestlasega
- Ainult vene keelt, kui räägin venelasega
- Mõlemat keelt, kui räägin eestlasega
- Mõlemat keelt, kui räägin venelasega

Suheldes lastega, kasutan ma:

- Ainult eesti keelt
- Ainult vene keelt

Vene lastega, vene keelt

- Eesti lastega, eesti keelt
- Mõlemat keelt

Istungitel kasutan ma:

- Eesti keelt
- Vene keelt
- Mõlemat keelt

Kooliüritustel kasutatakse tavaliselt:

- Eesti keelt
- Vene keelt
- Eesti ja vene keelt (50% ja 50%)
- Rohkem eesti keelt
- Rohkem vene keelt

Osalen koolitustel, mis on tavaliselt (võib olla mitu varianti):

- Eesti keeles
- Vene keeles
- Muu keeles:

Vanemate üldkoosolek toimub:

- Eesti keeles
- Vene keeles
- Mõlemas keeles

Vanemate klassikoosolek toimub:

- Eesti keeles
- Vene keeles

- Eesti osas — eesti keeles, vene osas — vene keeles

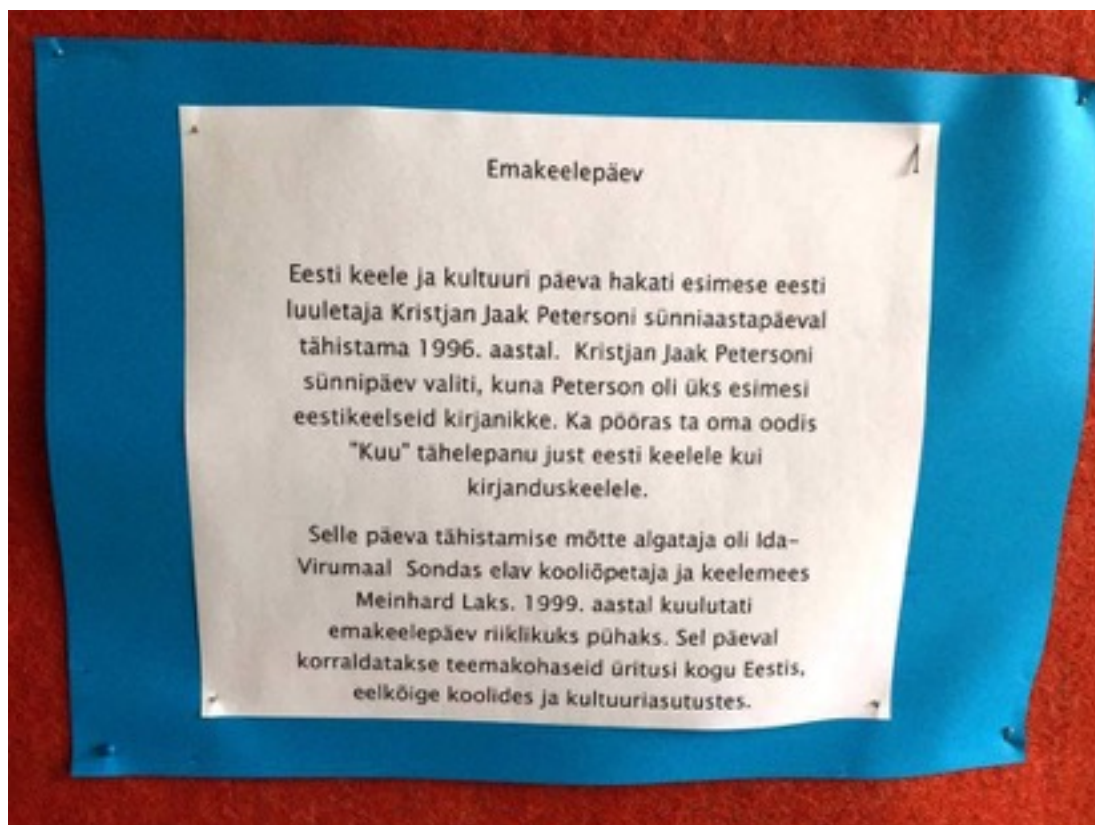
Vallavalitsuse liikmetega suhtlen ma:

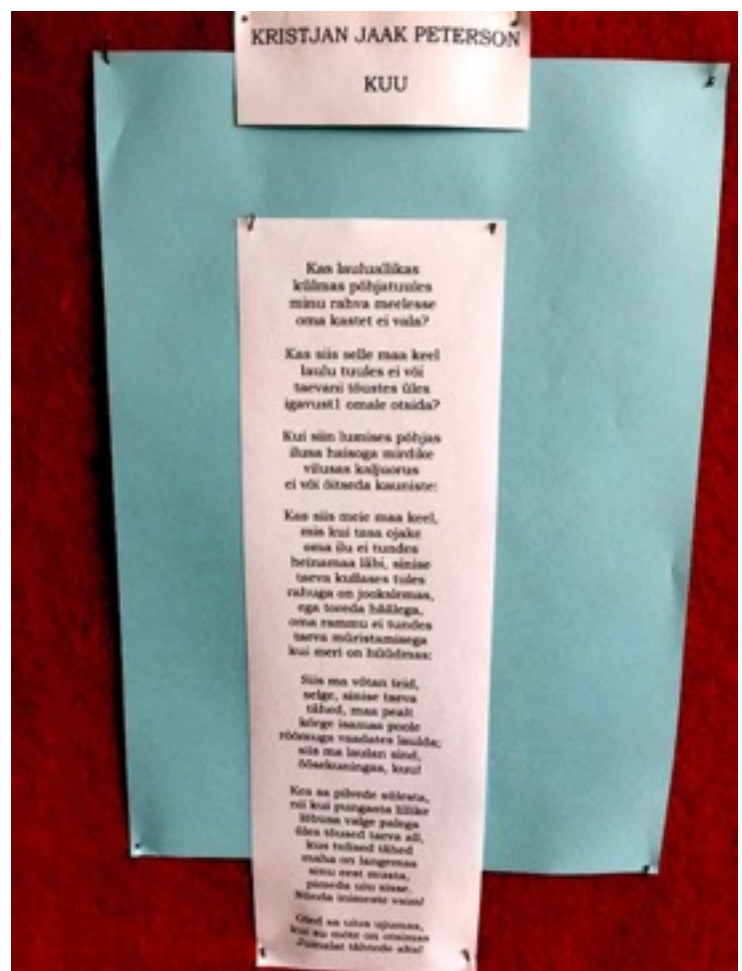
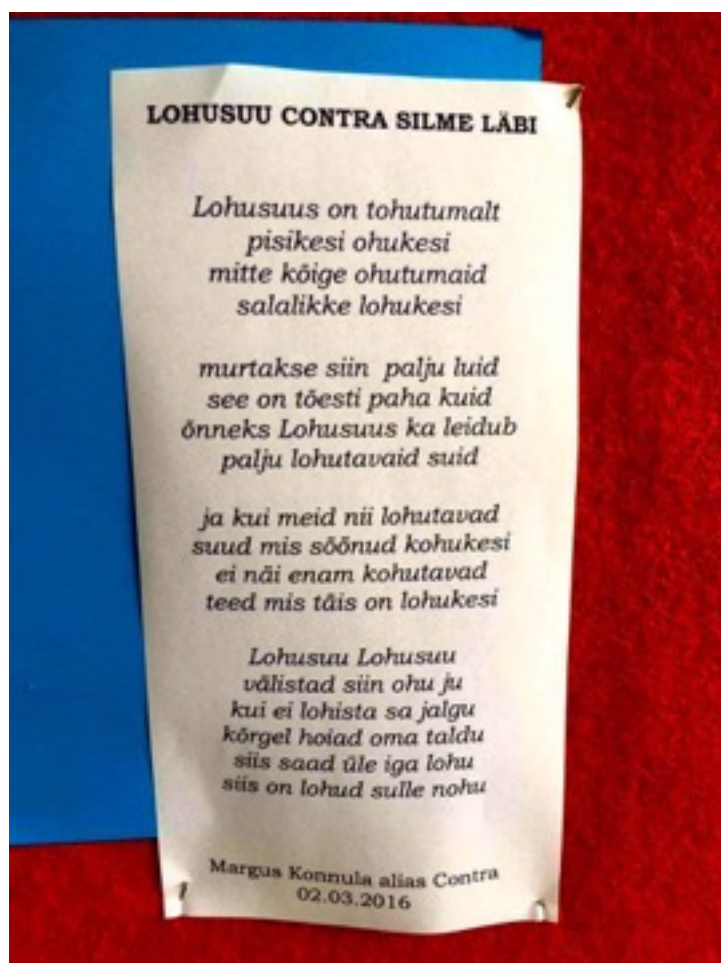
- Eesti keeles
- Vene keeles
- Mõlemas keeles

Olen eesti osa õpetaja, aga õpetan vene emakeelega lastele (Mida? / Mis keeles?):

Olen vene osa õpetaja, aga õpetan eesti emakeelega lastele (Mida? / Mis keeles?):

Lisa 2: Lohusuu Kooli stendid

Мастер класс по росписи Пасхальных яиц.

**В Лохусуу по адресу Ярве тее 14 (Венекюла)
проводится мастер класс**

по росписи Пасхальных яиц

**Занятия проводятся с 18 до 22 марта
каждый вечер с 18.00 до 20.00**

Ждем всех желающих.

**Приходите посмотреть небольшую
выставку уже расписанных
Пасхальных яиц.**

Инфо: Наталья 5259168

Общество русской культуры Логовесть

Meie rahvusvahelised projektid

Comeniuse projektikohtumine ja projekti lõpetamine 4.-9.mai

Kaunil kevadisel maikuu nädalal täitus Lohusuu koolimaja suure hulga võõrastes keeltes kõnelevate inimestega. Sellist rahvusvahelist seltskonda nagu meie Comeniuse projektis, ei ole Lohusuu vallas veel korraga viibinud. Kohal olid külalised Lätist, Norrast, Poolast, Hispaaniast, Rumeeniast, Kreekast ja Türgist. Alates 13-aastastest õpilastest kuni... ei ole vist viisakas õpetajate vanusele erilist tähelepanu tömmata. Aga õpetajad ja õpilased need just olidki, sest Lohusuu Kool on viimasel kahel aastal osalenud rahvusvahelises Comeniuse projektis „Tehkem kõigepealt tutvust oma rahvusliku pärandiga, et seejärel defineerida ja üles ehitada oma euroopalik identiteet“. Kahe aasta jooksul on kõik eelnevalt nimetatud maad ka läbi käidud ning seekordne kohtumine Eestis kujunes ühtlasi kogu projektile punkti panevaks kokkusaamiseks.

Peamiseks projektitööks sel korral oli ajamasina ehk ajaliini kujutamine, kus siis kajastuks kogu senine projektitöö. Esitlusele tuli nii digitaalseid kui paberil postereid ning meie koolil valmis selleks puhuks hoopis video. Projekti lõpetuseks kirjutasid õpilastest moodustatud meeskonnad ametliku kirja Euroopa Komisjonile, kus nad siis arutlesid selle üle, mida projekt neile andnud on, mida nad sellest õppinud on ning kuidas nad neid teadmisi edaspidi kasutada saaksid. Kirjadest panime kokku ühe põhjaliku, millele ka kõik kohalviibinud projektiga seotud inimesed alla kirjutasid. Ühtekokku on sellel kirjal 48 allkirja. Üsna muljetavaldav hulk noori inimesi ja õpetajaid, kes pole pidanud paljuks oma põhitöö kõrvalt tegeleda õpilaste ja iseendi silmaringi laiendamise ning euroopa mitmekesisuse avastamisega.

Loomulikult ei möödunud projektinädal ilma Eestimaad avastamata. Ei tule ju keegi sadade või isegi tuhandete kilomeetrite kauguselt ainult Lohusuu alevikus ringi jalutama või Peipsile avanevat vaadet nautima. Projektiteemale vastavalt viisime külalised kõigepealt tutvuma vene kultuuri ja religiooniga ehk külastasime kohalikku Logovesti kultuurihoonet, Lohusuu õiguse kirikut ja Kuremäe kloostrit. Lisaks said lapsed osaleda Rakvere linnuses ääretult vahvas ajaloo ja kultuuriloo läbipikitud aktiivprogrammis ning maitsta linnuse körtsis vanade retseptide järgi tehtud leivakõrvast. Ja ega ei ole ka mõeldav, et Tallinna vanalinn tutvustamata jääb. Vanalinna ekskursioon oli samamoodi legendidel põhinev ning andis külalistele üsna hea ettekujutuse meie maa pealinna kujunemise kohta ning heitis pisut valgust ka sellele, miks eestlane on selline nagu ta on.

Erasmus+

e-PPR

Lk 5

Külalistele jäi Eestimaast väga hea mälestus, kiideti meie kaunist loodust, puhast ja valgusküllast koolimaja ja maitsevaid toite ning... meie teistmoodi lõhnavat õhku. Küllap on oma osa siin ka tärkaval kevadel, sest teada ju on, et kevadine värske lehelõhn, heleroheline rohi ning uduloori mähkuv atmosfäär lõhnab taevalikult. Mina, kui projekti koordinaator, tahan omalt poolt tänada kõiki projektis osalenud meeskondi, kogu Lohusuu Kooli kollektiivi, kõiki majutavaid peresid - Kraft, Piljavets, Tšaštšin, Haav, Metsalu, Kivi ja Reisenbuk; Logovesti perenaist Natalja Tumanovat; külalisi sõidutanud bussijuhte - Pihlak ja Jaanipere; kõiki koolilapsi, kes huvi ja innuga projektinädalal abiks olid ja Lohusuu Vallavalitsust. Tänu sellele projektile on Lohusuu Kool jätnud kustumatu jälje paljude inimeste südamesse. Aitäh!

Projekti koordinaator Raine Lindepuu

Projekti kodulehekül

<http://eucomenius.vectorialpx.net/>

Projekti ajamasin

<https://www.thinglink.com/scene/655433605761204224>

Lihthitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Inna Hango

(sünnikuupäev: 16.02.1993)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihthitsentsi) enda loodud teose „Keelekasutus Eesti mitmekeelses töökeskkonnas“, mille juhendaja on Birute Klaas-Lang,
 - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihthitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 22.06.2016